

Український літопис

1947

№ 2

Бартко Є.

ЗА ПРАВАХ РУКОПИСУ

1

~~Лесея~~ ~~Українка~~

До 76-х роковин з дня народження
(13. II. 1871 - 13. II. 1947)

"Музика має Божу силу"
/ "Саул". Лесея Українка /

оняття музики містить в собі й поняття про музику мистецького слова, що впливав на слухача ще сильніше, ніж властива музика.

Бо коли музика будить в людині-слухачеві лише неокреслені настрої та почуття, то закутий в мистецько-му слові образ впливав не лише на почуття, викликає не лише настрої, отже, промовляє не лише до серця, а будить одночасно конкретну думку, промовляє безпосередньо до розуму й, перетворюючи думку на чин, - творить! Не даремно ж то Іоан Богослов свою Евангелію починає словами: "У почині було Слово і Слово було в Бога і Бог був Слово", тобто, в праоснові речей було Слово, як Найвищий вираз Творчої Думки, що була Богом...

Мистецьке слово Лесеї Українки, в його творчій силі можна поставити поруч хіба що з могутнім словом Тараса Шевченка. Тож не дурно великий сучасник Лесеї Українки, що сам Велитом українського слова бувши, Іван Франко, називає Лесею Українку - "Єдним між сучасними поетами мужчиною" і цим окресленням визначає, оскілько Лесея Українка перевищувала сучасних їй майстрів слова.

Тематика Лесеїної творчості, бувши цілком оригінальною, також стоїть поруч із Тарасовою: в центрі її тематики стоїть поневолені Україна в її змаганнях до визволення - в її злетах і упадках, головно ж, в тих останніх.

Подібно, як у Т. Шевченка, в поезіях Лесеї Українки, не раз ще з більшою ніж у Т. Шевченка силкою, звучать тони і повстать образи біблійного пророка поета Бремії, що не лише описував руїни запопаденого Сіону, не лише пристрасно картає недолугих земляків за їх духовне рабство, що привело до рабства політичного і фізичного, але в пророчій візії бачив і західні наслідки того рабства для поколінь прийдешніх.

Ці бреміївські тони виступають от хочби в поезії Л. Українки, яку подаємо:

**

I ти колись боролась, мов Ізраель,
Україно моя! Сам Бог поставив
супроти тебе силу невблаганну
сліпої долі. Оточив тебе
народами, що мов леви в пустині,
рикали, прагнучи твоєї крові.
Послав на тебе тьму таку, що в ній
брати братів не пізнавали рідник,
і в тьмі з"явився хтось непоборимий,
якийсь Дух часу, що волав ворохो:
"Смерть Україні!" Та знялась високо
Богданова правиця, і народи

розбіглися, немов шакали хижі.
 брати братів пізнали і з'єдналися.
 І Дух сказав: "Ти переміг, Богдане,
 тепер твоя земля обітovanа!"
 І вже Богдан пройшов по тій землі
 від краю і до краю. Свято згоди
 міх ним і Духом гучно відбулася
 в золотоверхім місті. Але раптом
 Дух зрадив. Знову тьма, і жах, і розбрат,
 і знов настав єгипетський полон,
 та не в чужій землі, а в нашій власній.
 А далі розлилось Червоне море
 і розділилося по половині,
 і знов злилось до купи й затопило...
 Кого? Ой, леле! Новий фараон
 пройшов живий поміж Червоне море,
 але козак з конем пропав навіки.
 Співай, радій, ненависна чужинко,
 бий в бубон і лети в танок з нестаму:
 кінь і іздець в Червонім морі згинув,
 тобі залишився спадок на покраси,
 бо зносиш ти України клейноди,
 святкуючи над нею перемогу.
 Такий для нас був вихід із Єгипту,
 немов потоп. Заграло та й ущухло
 Червоне море, висохло й осталась
 безрадісна пустиня після цього.
 І став по ній блукати новий Ізраель,
 по тій своїй землі обітованій,
 немов якась отара безпричальна.
 З отарою блукали й пастухи,
 вночі за тінню йшли, а в день з вогнем.
 Коли ж у їх з'явився дух величний,
 що вогняним стовпом палає у тьмі,
 вони не вірили своїм очам
 і вроztіч розбігались майівцями,
 і попадали ворогам в полон.
 Чи довго ще, о, Господи, чи довго
 ми будемо блукати і шукати
 рідного краю на своїй землі?
 Який ми гріх вчинили проти Духа,
 що він зламав свій заповіт великий,
 той виятий з бою волі заповіт?
 Так доверши ж до краю тут зраду,
 розбій, розсій нас геть по цілім світі,
 тоді, либо ж, журба по ріднім краю
 навчить нас, де і як його шукать.
 Тоді покаже батько свому сину
 на срібне марево у далині
 і скаже: "Он земля твого народу!
 Борись і добувайся батьківщини,
 бо прийдеться загинути у вигнанні
 чужою - чуженицею, в неславі".
 І, може, дастесь заповіт новий
 І Дух нові напише нам сиріталі.
 Але тепер? Як маємо шукати
 свому народу землю? Хто розбив нам
 скрижалі серця, Духа заповіт?
 Коли скінчиться той полон великий,

що нас зайняв в землі обітovanій?
 І доки рідний край Єгиптом буде?
 Коли новий загине Вавилон?

/10.IX.1904 р./

Для українського громадянства, еміграційного ж особливо, пророцтво Л. Українки здійснилося з тією невмільшою силою, якою сьогодні є жорстока еміграційна дійсність, - рідна "Земля обітovanій" сьогодні для всіх нас є "срібне марево у далині".

Так нехай же це громадянство в наявності цеї жорстокої діяності усвідомить собі, хто був той /І ті, що з ним!/"Хто розбив скрижалі серця, Духа заповіт", - хто були ті лжеіпророки, що вивели народ Український, цього Новітнього Ізраеля, на політичні манівці - бездорожжя й завели до нового Вавилону?

Тільки при цьому усвідомленню - при усвідомленню нашого власного гріха супроти Духа Нації - достанемо від Його профіції і Він знову об'явиться серед нас, як живе Ії втілення, як той, "Дух величній".

"Що вогнінним стовпом палає у тьмі".
 Тоді підемо одностайно за цим спасенним дорожковазом, не будемо вроєтіч розбігатися манівцями й попадати до ворожого полону. - Він напиші нам новоє великий заповіт на скрижалах нашого серця і приведе в землю обітovanу - в
 Українську Україну!

Тільки Господар Землі Української - тільки Конарх Український може сотворити силу, без існування якої свобода це анархія. Тільки одна людина, один провід, одна воля, тільки він, Господар, може сотворити підставу Держави - Українську Армію. І тільки, стоячи сам один на чолі ~~її~~ армії, він буде авторитетом, що свободу українських громадян загварантус, і тільки він один дасть дійсну свободу, бо свобода без гарантії авторитету - це пустий звук без ніякої вартості.

В. Липинський . - "Листи до братів - хліборобів"

Про Берестейську УМОВУ

*Чирик з книги проф. А. Дорошенка
„Історія України” т. 1*

3

вістку про заключення берестейського договору український уряд одержав між Хитомиром і Сарнами. На одній із станиць було одержано телеграму, що німецьке командування вимагає присилки вагонів до границі /демаркаційна лінія між німецькою й українською лінією колишнього фронту/, щоб везти німецьке військо, яке рушало на Україну. Щоб засудити справу, Жуковський, Ткаченко і Порш вихали до пограничної станції і зустріли там перші ешелони німецького війська, яке ішло на допомогу Центральній Раді. Від них довідалися, що вже підписано в Бересті мир*/.

Ріжні почуття викликала ця звістка, — а особливо про німецьку допомогу — у додішніх керівників української політики. Ол. Севрюк оповідає в своїх споминах, що коли він десь між Сарнами і Хитомиром побачився з М. Грушевським і оповідав йому про Берестя, Грушевський розплакався: приїзд німців на Україну був драмою його життя; ті, що до цього часу, в своїй ненависті до всього українського, обкідували його наклепами й клеветами, ніби він служить знаряддям австрійської або німецької інтриги, тепер діставали в свої руки зброя проти нього: так, дійсно, німці ішли рятувати українську державність — на заклик того уряду, на чолі якого стояв він, Грушевський...**/

Та приїзд німців був фактом, і з цим фактом треба було рахуватись. Перш за все треба було якось пояснити українському населенню причини приходу німецького війська, яке ще тільки недавно вважали за ворога, з яким чотири роки провадилася така уперта боротьба. Український уряд зі страхом думав про пожежу “цих нових союзників”, — не тому, щоб він зразу ж передбачив, що вони можуть втрутатися до внутрішніх українських справ, або щоб він боявся тягару прийнятих на себе в Бересті зобовязань господарського характеру: він боявся, що скаже на це все російська революційна демократія на Україні! М. Залізняк оповідає в своїх споминах, що зараз після підписання берестейського договору він обговорював з Колъманом і Черніким справу позики українському урядові одного мільйона марок. Він говорив про це за порозумінням з Севрюком і Остапенком /економічним дорадником української делегації/. Обидва дипломати “висловили свою принципіальну згоду на надання українському урядові позики в вказаній висоті на звичайний процент, при чому український уряд довільно міг сплачувати цю позичку або разом, або ратами, готівкою або продуктами”. Однак українська делегація не зважилася взяти на себе відповідальність за переведення цієї трансакції. Це було зрозуміло, однак, коли приїхав до Берестя голова Ради Мінісіурів Голубович і коли дійдався про цей плян позики, то був отраплено цим перехідний: “його найбільшим побоюванням було, що скажуть росіянине і

*/Записки М.В. Порша. **/Ол. Севрюк. Берестейський мир.

і жити, коли довідаються, що він узяв гроши від німців." ***/

Як тільки німці виробили план операцій на Україні /сама збройна інтервенція, як ми бачили, була вже наперед вирішена в Берліні ще перед підписанням мирового договору/, генерал Гофман предложив М. Любомському в Бересті підписати текст відозви-заклику з боку української мирової делегації до німецького народу з просьбою допомоги. Таким робом прилюдно сповіщалося, що німецьке військо іде на Україну на прохання самих українців. Ось той "Заклик":

"До німецького народу. 9.лютого с.р. ми, в глибокім і гарячім бажанні жити в мирі і приятні з сусідніми народами, підписали мировий договір з чотирма союзними державами, щоб покласти кінець братобійчій війні і обєднати всі нації сили коло одної мети - створення форм нашого власного самостійного життя. Але радісна вістка з 9.лютого, на яку так дуже чекали працючі маси нашого народу, не принесла намому красіві мира. Ворог нашої свободи вдерся до нашого Рідного Краю, щоб ще раз, так само, як перед 254 роками, огнем і мечем поневолити український народ. Російські большевики, які перед місяцем розігнали загально-російські Установчі Збори в Петрограді, що складалися майже виключно з соціалістів, розпочали тепер, як вони кажуть, "святу" війну проти соціалістів на Україні.

З півночі вривається в наш край наємні банди червоної гвардії. Вони обеднуються з російськими солдатами, що втікають з фронту, та з увільненими злочинцями. Під умілым проводом бувших поліцая і хандармів нападають вони на наші міста, розстрілюють мужів довірря та провідників громадської думки і накладають на населення контрибуції. Вони лишають знищеної й палаючі в пожежі міста, щоб іти далі шукати нової поживи. Ця варварська інвазія нашого північного сусіда поставила ще раз собі за ціль, як це вже було колись в нашій історії, під ніби-то "святыми" приводами знищити самостійність нашої держави. Дійсні і останні причини її лежать у неблагородних замірах і махинаціях тих, які мають інтерес бачити Україну в анархії, як також і тих, що змагають до повернення старого режиму.

Ми заявляємо перед цілим світом, що петроградські комісари брешуть, коли вони говорять про повстання народу на Україні, що вони брешуть, коли називають Центральну Раду - парламент Української Народної Республіки, яка складається з українських соціалістів і перевела далекоязгі соціальні і демократичні реформи, - радою буржуазії. Петроградські комісари, що тільки на словах твердо боронили добробуту України, Польщі, Курляндії і інших народів, уживали в Берестю гарніхи, поз, щоб відтати в фронту ренту російського війська для того, щоб таємно кидати його проти України з тим наміром, аби нас ограбувати, забрати запаси збіжжа на північ і поневолити наш край.

Тепер, коли після чотирьох років упав твердий мур, що розділив нас від наших західних сусідів, ми підіймаємо наш голос, щоб заявити про нещастя нашого народу. Ми бачимо, що плоди нашої молодої революції в небезпеці, ѹ боїмся за нашу тільки що здобуту свободу. На Волині та в інших пунктах ми стягаємо нові сили, щоб виступити проти все наступаючих в півночі ватаг.

У цій тяжкій боротьбі за наше існування ми шукаємо помочі. Ми глибоко переконані в тім, що люблячий спокій і порядок німецький не зостанеться байдужим, коли він дізнається

***/ М. Залізняк. Моя участь у мирових переговорах.

про нашу нужду. Німецьке військо, що стоїть збоку нашого північного ворога, має силу, щоб нам допомогти й своїм втручанням охоронити намі північні межі від дальнього вбирання ворога.

Це є те, що ми мали сказати в тяжкі години, і ми певні, що наш голос буде почутий".

Цей заклик був переданий німецькому правительству і видрукований в німецьких часописах.

Влаштво українська делегація, як і сам український уряд найбільш очочі були прияти поміч з боку центральних держав в формі призовки українських дивізій в полонених. Німецький уряд погодився на це, але вважаючи, що це замало, вислав і своє війська. Українська делегація видала від себе спеціальний заклик до полонених в формі наказу:

"До всіх українців-полонених! Наказ. Іменем Української Народної Республіки та її Правительства - Ради Народних Міністрів наказуємо всім українцям-полоненим стати на поклик негайно в ряди зорганізованої української армії для оборони нашої держави від нападу грабуючих Рідний Край чужинців. Хто в цей тяжкий і грізний для нашого народу час буде вагатися, або відмовиться боронити свою землю, - буде уважатися врадником і не буде допущений на відновлену й оборонену землю українського народу. Всі ті полонені, яких Українське Правительство за посередництвом німецьких властей до цього покличе, мусуть негайно виконати його. За Українську Мирову Делегацію Микола Любинський.

Причини приходу кімців були виложені в спеціальному пояснікові від Української Мирової Делегації в Берестю за підпіском усіх трьох членів Делегації "До всіх громадян Української Народної Республіки", дахі - в "Оповіщенні Центральної Ради в дні 25.лютого /7.березня н.ст./, паренті, сам голова Центральної Ради М. Грушевський і Голова Ради Народних Міністрів В. Голубович виступили з поясненнями від себе. М.Грушевський пояснив так: "В німецьких політичних кругах було здавна бажання, щоб Україна відокремилася в самостійну силну державу. Вони уважали це корисним для Німеччини. Під час війни кімцецьке правительство заходилося, через інструкторів вчити полонених українців, що попадали до них, освідомлювати їх з національного боку, підготувати їх українські полки, котрі мали б після війни стати в оборону України. Це робилося без порозуміння й волі українських політичних провідників, бо вони стояли за мирне подання української справи в Росії. Але кінці думали, що мирно українська справа не розрішиться, і їхні сподівання оправдилися".

Ні кадети й октобрюти, що правили Росією в перші місяці після революції, хід російські соціалісти-революціонери Керенського не хотіли дати праця Україні, не хотіли широ піти по дорозі федерації, як то радили і добивались українці. А коли владу в Росії захопили більшевики, вони хотіли силомісць задавити нашу українську зільність, знищити Центральну Раду і заново підбити Україну під Росію; почали з нами війну та стали здобувати Київ, щоб не дати нам довести до миру з Німеччиною та Австроїєю.

Тоді українське правительство й мусіло пригадати собі ті українські полки з полонених, що формувались в Німеччині. Вони рахували, що обійтися з своїм військом, з помічю цих українських полків і галицьких січових стрільців, котрих хотіло дістати з Галичини. Але виявилось, що полки з полонених можуть прийти за якийсь місяць, а Австроїя неохоче давала стрільців і вважалі під винесом свого громадянства в початку зов-

сім відмовляєсь від допомоги. Таким чином треба було спінити з очищеними України від бойківських, щоб настав лад і не пропадала весна для роботи в полі.

I ст правителство жале побачило себе змушеним прийняти поміж від Німеччини, хоту та, бажаючи помогти Україні яко мога скоріше стати на ноги, пропонувала від самого початку, не залишивши її не що кілької містороди: Зараз по підписанні трактуру правителство жале попросило кімєцьке правителство подати свое військо на Україну і за кілька днів, в перших дніх якого /ст.ст./, волю буде подане.

В інтересах Німеччини, щоб Україна була самостійна і сильна, і вони помагають нам для цього. Військо їм потрібне самим, і тему іхніх полки востануться тільки доти, доки вони будуть потрібні нашому правителству для очищення України. Ім-нажаємо не грабувати, не кризити українську людість, бо кімєцьке правителство хоче, щоб поміж Україною і Німеччиною були цікі і дружні відносини, щоб українська людість дивилась на Німців, як на своїх приятелів!

З ового боку В. Голубович дав таке положення:

"Війна, обявлена Советом Народних Комісарів Україні, захопила нашу молоду Українську Народну Республіку зовсім не-підготовленою. Бойківські наслади на Україну сили свого війська та червоногвардійців /здебільшого грабітків і злочинців/, котрі сарани проїшли по нашему краю, беручи місто за містом і зайнявши навіть Київ.

Центральна Рада та правителство України - Рада Народних Міністрів - мусили покинути на деякий час Київ, виїхали на Волинь і почали збирати там сили проти бойківських і грабітків. Але одурений бойківськими наш народ дуже мало підіймався на оборону свого краю, своєї волі, свого багацтва. А тим часом бойківські без ладу, без контролі відбирали та грабували у селян всякий продукт, як то: хліб, худобу, цукор і виноград у Великоросії. Руйнували вони все народне багацтво, а людість нашу розстрілювали тисячами і десятками тисяч.

I ст, щоб припинити руїну краю, щоб заховати людість від розстрілу, знищання та грабунку, українське правителство через свою мирну делегацію, звернулося I2.жвтого /н.ст./с.р. до кімців за допомогою проти грабітків. Німецький народ згодився допомогти нашему народові і вислав на Україну військо.

В тих місцях, де загодя розяснено населенню про мету приходу кімців, там, де малася хоч якесь влада, там українське населення відмовляється до прибувших військ спокійно і навіть залеволено. Навпаки, в місцевостях, де агітували бойківські, населення зустріло кімецькі війська зороже і навіть зі зброєю в руках.

Но-до відношення кімецької странини і українського правителства, що це - відношення скінробітництва; добре, приязні відносини, без жодних непорозумінь. Німецьке військо, як дружнє, не вмідається у внутрішні хатні справи Української Народної Республіки. Німецька старшина не судить, не карає громадян нашої Республіки, а коли кого арештує, то тільки за напад на кімецькі війська або за допомогу бойківським. Но-до розкіснці хліба, худоби й інших продуктів, то роблять, це кімецькі війська не для вивозу у Німеччину, а для потреб походового військового часу, видачки квитків, по яким буде класичне українське правителство.

Вороги наші пускають усякі непевні чутки, що кіби-то кімці мають забрати з України весь хліб. Згідно з договором, погодженим Українською Народною Республікою з Німеччиною, ни-

продамо німцям тільки лимон нашого врожаю, не руїнуячи таким чином нашого сільського господарства і не зменшуючи потреб Української лендости. Скілько саме доведеться продати німцям цього року, встановить комісія, котра складатиметься порівну з українців і німців. Ця ж комісія вкаже, скільки та якого краму треба привезти з Німеччини для наших селян і для горожан.

Наренті мушу сказати, що, на мою думку, при нашій зорганізованості, дружні відносини з могутньою німецькою державою принесуть лише користь молодій Українській Республіці, зміцнить її і поставлять на рівні з іншими величними державами".

Населення зустрічало польву німецького війська зовсім спокійно. По селах не виявляли ні страху, ні якоєсь особливої радості. По містах буркували раділа визволення від більшевицького терору, робітництво, яке спочувало в масі більшевикам, притайлося, дожидаючи, що буде далі. Свідомі українці тішилися, що відновляється своя національна влада.

Хоч німці вже вислали свої війська на Україну, хоча вже ладилася віїздти до Київа їхня комісія для розроблення на місці умов торговельного обміну з Україною й вивозу з неї хабіха, але у нихдалеко ще не було ясно виробленого плану - як далеко іти на схід, у які відносини ставати до українського уряду й до українського населення. Виявилося, що вони були дуже слабо поінформовані про те, що робилося по другому боці фронту. Перші враження, які німці діставали, посувались вглиб території, що належали до Української Народної Республіки, перші знайомства з українськими військовими й цивільними властями, а особливо з представниками уряду, мусили їх здивовано розчарувати. Вони не могли зрозуміти становища, витвореного цілим роком революції, а на останку ще й більшевицькою руною; вони не хотіли, наприклад, вірити, що давно неголена, в зябловій одежі, в якісі старім камкеті без усіх відзнак людина - це єсть військовий міністр... Та й взагалі - хіде правди діти - український хаос мусив вразити кожну свіжку людину. Чим менше зустрічали німці на своїй дорозі порядку, тим більше зростала в їх думка про потребу самим брати все по зможі в свої руки, щоб забезпечити собі транспорт, постачання, і наренті - свою власну безпечності. Австрійці позувались на Україні пізніше від німців, але їхні враження були такі самі, що й у німців. Забігаючи трохи вперед, скажемо, що вже перші донесення австрійських військових і цивільних агентів з Києва та з Одеси мають картику великого хаосу, відсутності авторитетної влади й непопулярності її серед населення. Інформовані й інспіровані людьми, безперечно ворожими до до українського національного руху й української державності, вони згущують фарби, малиючи українське безладдя, і в один голос твердять, що пілкої Української Республіки в дійсності нема, що це один фантом, що існує кучка молодих політиків дуже радикального напрямку, який удається якісі способом стати в ролі правительства, а ширмою для цих молодиків служить "безпомічний /sic!/ і позбавлений всякого значення дід в окові бородою - Грушевський", як пише один австрійський інформатор. Але з цим імпровізним правительством було відключено договір, а хліб, який треба було добути від цієї держави-фантома, був єдиним порятунком для зголоднілої й конанчої австро-угорської монархії. Тому то австрійські представники від самого початку виявляли особливу первозність.

Знов забігаючи вперед, скажу, що голова австрійської делегації для вироблення умов торговельного обміну граф Форгач, якому було доручено також і дипломатичне представництво, вже

з перших днів свого приїзду до Києва почав засипати свій уряд телеграмами, в яких передавав свої враження від українських відносин в дуже темному світлі. З його телеграм ми довідусмось, що серед німецьких представників на Україні не було єдності в поглядах, - якої політичної лінії додержуватись у відношенні до українського уряду.*/ Військове командування т.зв. Оскілької Групи стояли за те, щоб примусити слабкий уряд Центральної Ради в повній слухатись його порад та вказівок і взагалі підпорядкуватись німцям. Цивільний представник барон Мум, що так само як і гр.Форгач прибув з початку в характері голови торговельної делегації, стояв за те, щоб трактувати український уряд більш мягко і старатись дійти з ним до доброго порозуміння без якогось натиску. Форгач цілком поділяв думку німецьких військовиків, що треба провадити політику сильної руки і раз-у-раз рекомендував своєму урядові поводитись з українцями безоглядно.**/ Всі ціого турбота полягала в тім, щоб випомпувати з України як мота більше продуктів поживи для голодної Австрої. В будущість Української Народної Республіки він, очевидно, не вірив.

* / Як про це далі буде докладніше подано, між німцями й австро-угорцями було заключене особливе порозуміння, "Ukraine-авкоттен" що до розмежування території, яка мала бути на Україні обсаджена німецькими й австро-угорськими військами. Хоча вона датується 25 березня, але безперечно, що основні лінії його були установлені значно раніше.

** / Тасмне донесення N.168, Київ, 22.III.1918.

Від Редакції

1. Всі кореспонденцію, рукописи та громові перекази просимо надсилати виключно на адресу:
Augsburg-3, Schliessfach 4, R.Pohassij
2. Всі інші адреси касуємо і за листування на ті адреси не відповідаємо.

РЕДАКЦІЯ.

С.Н.

Значення Берестейської умови

9 лютого цього року минає 29 років з часу, коли в Бересті Литовському представники Української Народної Республіки підписали мирну умову з Центральними Державами - Австрією та Німеччиною.

Ця подія є одним з вузлових пунктів у розвитку української державності й тому в наших календарях ії відзначається, як одну зі знаменних дат нашої історії.

Коли заключення миру по війні є важливішою подією в житті кожного народу, як звільнення його від страхіт війни, то для народу українського Берестейська умова з'являється до того звільнення від страхіт ще жахливішої громадянської війни, була єдиним виходом з тієї глибокої анархії, що виникла в наслідок розкладу східного фронту першої світової війни.

Як оповідає відомий історик академік Д. Дорошенко, в самій столиці України - Києві, де засідала Центральна Рада, "настрій був тривожний. Існували чутки, що готовиться виступ більшевиків у самім Києві. Під час засідання Центральної Ради до 11 будинку підійшов т.зв. 4-ий Запорізький полк ім. Івана Богуна /колишній Георгіївський/. Казали, що він хоче "розігнати буржуазну Центральну Раду"... Більшевицьке повстання давно вже підготовлялось - на зустріч війську Муравьєва. "В ніч з 28 на 29 січня, озброєні більшевицькі банди зосередились на Печерську і захопили Арсенал. З цього почалося повстання".

Ті тисячі вояків, що складали київську залогу, не були вірні Центральній Раді, "на нещастя, всі ці полки були розложені більшевицькою агітацією і деморалізовані незручною політикою самої військової української влади. Покладатися на їх було не можна, і військовий міністр М. Пори мав повну рацію, коли казав, що в Українського Правительства "надія не так на військові частини, як на вільне козацтво".

А в той час більшевики, діючи і агітацією і зброєю, крок за кроком захоплювали терени й впливи далеко й по-за межами Києва. Майдан беззахистній Українській Державі, що не мала ні належно зорганізованої регулярної армії ані підтримки з боку населення, ворог ніс руїну й неминучу загибіль її державності.

Тяжка ситуація ускладнювалася ще й тим, що виховане на революційній літературі і захоплене мрійницькими гаслами, в більшості складене з випадкових людей, українське керівництво того часу не мало ні державного, ні належного фахового досвіду для відповідної організації й керування дорученою їйму справою. Отже при першім іспиті жорстокої дійсності, яким був внутрішній і зовнішній наступ на той час ще навіть слабих більшевиків, що все ж широко використовували стару фахову силу, українське керівництво виявилося зовсім не підготованим.

Ні революційний ентузіазм окремих осіб, ні героїзм, ні нацість, жертвенність Крут, не змігли були скомпенсувати тієї шко-

ди, що заподіяли Україні напівбільшевики Винниченки й підібні до них діячі, які ще з самого початку нашої державності гадаючи, що армії не потрібно, /Винниченко в Роб.Газ. писав "не своєї армії нам соціалдемократам і всім ширим демократам треба, а знищення всяких постійних армій"/, лише розкладали регулярні військові частини й запровадили тим свою державу в пріоритетну анархію.

У таких тяжких умовах уряд Центральної Ради, що весь час до того залишився вірним Антанти, вирішив тоді піти на мир, тибільше, що більшевики ще 15 грудня 1917 року підписали з Центральними Державами умову про перемир'я.

Завдяки виключним здібностям і величезним зусиллям вдало-підібраної української делегації, їй пощастило досягти наявіть більшого, аніж можна було на той час сподіватися. Переговори проведено було майстерно. А все ж... тяжкі були наслідки.

Не легко було за тієї розбурханості й анархії, що панувала на Україні після чотирьох років війни, поставити 60 мільйонів пудів збіжжя, а ще тяжче — самим же привести ворога на рідні землі.

Коли тепер, по стількох роках після цієї події, пригадуємо всю ту брутальну поведінку німців, що самочинно запроваджували здирства й корстокі екзекуції селян, погіршення в наслідок цього миру відносин з Антантою і т.ін., то де-кому могло б здаватися, що й самий мир був помилкою з боку нашого уряду.

Але такий висловок був би необ'єктивним. В умовах повної анархії, особливих після того, що більшевики вже пішли на мир, продовжувати війну на сході самій Україні було б абсурдом. Україна дійшла на той час до такого стану, що вже не могла чинити будь-якого опору військам Центральних держав і бути їхнім партнером для Антанти. Крім того, не йдучи на мир і позбавившись тим самим можливості захищати свої інтереси на мировій конференції, яку вже розпочали більшевики, Україна мала б далеко гірші наслідки. Ті ж самі більшевики, меччи під собою Україну, напевно зіграли б за ці рапунок і поклали б на плечі України ще тяжкі умови достави збіжжя і сировини. Но ж до "ослаблення своїх зовнішніх позицій", то цим миром Україна фактично втягla Центральні держави у війну з більшевиками і, в усякому разі, відтягла з заходу значну частину військової сили.

Отже, Берестейська умова 1918 р. не лише виправдовувалася міркуваннями внутрішнього порядку, а мала, по суті, свій позитивний сенс і по відношенню до Антанти.

Проф. Б.Шершевичукій

До історії Української Автокефалії

нягіня Ольга, вдова по князю Ігорю, прибула року 957 до Переяслава і мала побачення з Візантійським імператором Константином Порфирогенетом /Багрянородним/. Про що саме говорили імператор Константин та Княгиня Ольга, липається, небуть назавжди, тайною, але є припущення, що то мала бути розмова про прийняття Княгинею Ольгою християнства.

Скорієнко, 959 року, до Німецького імператора Отта Первого, що наступав на схід мечем і хрестом, прибуло нарочите посольство в імені Великої Княгині Руси. Про що саме говорили Київські достойники до Німецького імператора, лишалося так само тайною, але, немовби у відповідь на відвідини Кієва, імператор запропонував Папі, що був тоді слухняним вікопавцем політичних задумів Римської Імперії Німецького народу, висвятити benedictinського монаха з монастиря Св. Максима у Трирі, Адальберта, на єпископа Руси, що в тому часі простягалася від Балтицького моря до Чорного і від Бугу до Дону. Русь цікавила Отта Первого, що досягав у східних країнах політичного впливу за чинною допомогою Римської церкви. За наказом Отта Адальберт єпископ Руси, прибув до Києва, але, довідавшись, що Княгиня Ольга прийняла вже Святе Хрестення за грецьким обрядом, та що Князь Святослав плекав ще культ Перуна, він подався додому. Іменований скоро по тому на архієпископа Магдебурзького, Адальберг брав пізніше чинну участь у німецькому натиску на слов'янський схід.

Ге з мирового договору, що його року 944 у Києві уложили Великий Князь Ігор та Візантійські посланці, відомо про храм Святого Іллі, в якому присягали Ігореві дружинники-християни, що свідчить про існування у Києві християнської громади, і можна гадати, що храм Святого Іллі, поставили "Перунові діти", бо в уяві русича-українця пророк Ілля заступає бога грому та блискавиці - Перуна. Правдоподібно, що у храмі Св. Іллі богослужба відправлялася у мові Святих Кирила та Методія.

У порівненні до грецької мови слов'янська мова була тоді ще дуже бідна. Як твердить Д-р Іван Огієнко: "Слов'янська мова не була тоді ще мовою літературною в нашім розумінні, не була мовою виробленою. Це була будenna мова малокультурного народу, була мовою, яку греки та римляни звали "варварською".

Та, пukaючи Княгиня Ольга віри з потреби та вимоги душі, прийняла Святе Хрестення в Київському храмі, в якому служба Божа відбувалася у майже рідній мові Кирила та Методія. Велика Княгиня Руси, що славилася, як мудра жінка з державним розумом, охрестилася свідомо в Києві, бо намагалася бути незалежною ніж від Візантії, ніж від Риму. І цим самим Свята Й Рівноапостольна Княгиня Ольга започаткувала в Києві автокефальну ідею.

Об'єднавши Олегову Імперію мечем, Князь Володимир вирішив усунути богів, що підсилювали племінну відрубність в його державі, та позднати хрестом українські племена. За наміром Володимира стежили Візантія та Рим, що змагалися за Київ, бо політичну владу поширювали: для Візантійського Цісаря - грецька церква та для Римського цісаря-латинська церква.

У справі віри Володимир питався та радився у бояр, і бояри посливали передусім на приклад Св. Ольги. Після літопису Нестора Князь Володимир мав охреститися в Херсонесі, після здобуття цього міста від греків, німецький же історик, Фімер, на підставі численних візантійських джерел, скильний твердити, що Володимир охрестився в Києві за грецьким обрядом.

Хоч Рівноапостольний Князь Володимир Великий волів створити в Києві національну автокефалію, а проте українська церква мусіла бути під канонічну юрисдикцію Царгородського Патріарха, бо бракувало тоді української ієрархії.

Німецький Цісар Отто Третій, що намагався латинізувати Київ, відрядив до Русі емісарів - передусім місіонара Грундо Князя Володимира та пізніше Єпископа Райнберна - до Князя Святополка. Без успіху Грунд подався від русичів до прусів та Райнберн, що його Володимир наказав скопити, упокоївся у Київській Вязниці. З метою притягнути Київ до Риму німецький Цісар, Гайнріх Лругий, допомагав Святополкові поборувати та инищти братів, але дарма! Як висловлює Едуард Сімер: "Змаг межи Візантією та Римом за Русь був багато дужчий, аніж джерела дозволяють уявити". Хоча підпорядковання Царгородові вимагало, за Візантійськимnomokanonом, у Русі грецького митрополита, Ярослав прагнув поставити в Києві українського архієписарха. І по тому, як царгородський патріарх скасував болгарську автокефалію, Ярослав наказав Собору Єпископів висвятивти на Київського Митрополита печерського ієромонаха, Іларіона. Київ ставився байдуже до чвар, що точилися віддавна між Візантією та Римом, тоб-то межи грецьким патріархом та латинським Папом за прієват влади, бо Русь-Україна прагнула до національної автокефалії. За час чвар між Ярославичами Царгородський Патріарх ставив у Києві митрополітів грецької нації, що старалася усунути латинський вплив на Русь-Україну, проте за Володимира Могомаха регензбурський монах, Маврикій, збирав успішно у Києві щедрі дари на будову католицького монастиря. Ця релігійна толерантність становить визначну рису так Української Держави, як Української Церкви, що не прагнула ніколи ні до Риму, ні до Візантії, а все намагалася здобути автокефалію.

У середині XII віку Великий Князь, Ізяслав Мстиславович, поставив без канонічної санкції Царгородського Патріарха на Київського митрополита Клима Смолятича, але 1189 року Князь Андрій Боголібський зруйнував та сплюндрував "Матір городів руських", тоді Київ втратив силу, і це загальмувало автокефальний рух в Україні. З бігом часу, на протязі віків Українська церква витворила власне церковне передання, власний церковний церемоніал, власні богослужбові співи, власні релігійні звичаї та обичаї і стала все відрізнятися від інших церков східного обряду. Але занепала українська держава.

Минули віки, і все, що жило, змінювалося. Україна потрапила до Литви, і те, що було це добре зрозумілім у X віці, стало все мало зрозумілім у XVI віці. Тоді лише книжники розуміли ще добре з мовою святих Кирила та Методія, парід же потребував рі-

чевого з "ясування слова Божого у рідній мові. Тоді заходилися українські книжники перекладати Святе Письмо на Українську мову. Так у середині ХІІІ віку у Переоселниці на Волині от. Григорій створив переклад евангелія "із язика болгарського на мову руську". Тоді у Литві-Русі панувала білорусько-українська мова, що ін у письмі вживали урядники, і як раз тоді саме на Україну почав наступати Рим.

Талановитий проповідник з Ісусового Товариства, що висунуло тезу "мета виправдовує засіб", заходився реалізувати ідею "єдності церкви Божої", що мало привести православіє до Риму. По Люблинській Унії Річ Посполита Польська намагалася за всяку ціну зламати та златинізувати українське православіє, що його започаткував Рівноапостольний Князь Володимир Великий для духовного б'єднання Русі. Метою Річи Посполитої стала Унія, що правила б за міст, по якому український народ мусів був потрапити до польської пастки, наслідком Унії українська церква втратила православну ієрархію, і "застогнав Київ од туги та Чернігів од напасті". Супроти Унії в оборону православія виступив Князь Василь Константин Острозький, що піклувався передусім зберегти в релігії дух народу. Адже традиції, вірування, церемонії, співи, звичаї та обичаї української церкви створив український народ, а Унія намагалася латинізувати скарб українського духа. Під впливом Князя Василя Константина Гедеона Галабана, архієпископа Львівського, зрікся Унії.

По Герестейській Унії українську церкву боронили церковні брацтва та козацтво. Гетьман Петро Сагайдачний відновив православну ієрархію в Україні, а саме на Київського Митрополита Теофана, Патріярх Царгородський, висвятив Іова Борецького, Київський Митрополит Петро Могила, що висвячений був на Епископа в православному тоді ще Львові, прислужився до високого піднесення українського православія й домагався заснувати в Києві патріархат, тобто управити автокефалією, що існувала фактично.

За Переяславським договором Україна потрапила під царя московського, і Москва, що ін року 1470 у листі до царя Івана III-го монах Філотей назвав "Третім Римом", дивилася хико на Україну, а проте за Гетьмана Богдана Хмельницького українська Церква була реально автокефальною, незалежною, ані від 1-го, ані 2-го, ані від третього Риму. Однак прийшла руїна і "третій Рим" - Московія, що намагалася перехрещувати "обливанців" православних в Україні, виступила вороже супроти українського православія.

Року 1672 московський патріярх заборонив перековувати в Московщині українські книги, і за наказом патріярха в Москві спалено евангеліє Транквіліона Ставровецького та катехизис Зісання Тустановського, що іх видала Печерська Лавра. Року 1686 на Київському Соборі, що його окликав Архієпископ Лазар Баранович, за наказом Гетьмана Івана Самойловича для обрання митрополита, стало відомим, що за чинною участю царського посла, Михайла Алексеєва, Царгородський Патріярх продав, а московський купив українську церкву за двісті золотих та сто двадцять соболів. Отже, Царгородський та московський патріярхи вчинили акт симонії, що ін так сувро забороняють святі канони Православної Церкви. І тоді ж таки у Москві Патріярх "Всєя Русі" поблагословив обраного в Києві за стародавнім звичаєм на митрополита, Гедеона, князя Святополка-Четвертинського, Архієпископа Лу-

цього. Так замість до Перного Рилу, українська церква потрапила до "третього", за словами поета:

Ляхи були - усе взяли,
Кров повипивали,
А москалі і світ Божий
В пута закували.

Так у Московських пугах опинилася українська церква. Гетьман Іван Mazepa, що намагався підвищити владу й авторитет українського Архієпископа, здобув для Київського митрополита титул "Екзарха", але це не врятувало українську церкву від московського поневолення, що посилилося по Полтавській катастрофі.

Року 1721 цар Петро I, що бавився на "Всесутійному Соборі" у "Папу Кесара", поставив у Петербурзі Святійший Синод, що почав стягати передусім громову данину з єпископів та монастирів, і переслідувати старовірів та інших "єреїків". За голову російської церкви став Всеросійський Імператор, і у Святійшому Синоді, що перебував під командою Обер-Прокурора, здебільшого офіцера гвардії, запанував цезарепапізм, що домагався знищити українську церкву та українське православіє. В українській церкві правило завжди мудре речення Апостола Павла: "Рука вбиває, а дух оживляє". В українському православії внутрішній зміст творив зовнішню форму, на томість у московській церкві буква панувала над духом, і в московському православії форма творила зміст. Того ради російський історик Мельгунов трактує московське та київське, тобто українське, православіє за два відмінні одно від одного віровизнання. Святійший Синод, що втручався постійно у внутрішні справи духовництва, позбавив українську церкву апостольського звичаю обирати владик. А за сумного напування в Україні "Малоросійської" колегії, уважено було київського митрополита, Варлаама Ванатовича. У Синодальній церкві панувала мертвава буква, що гиблила живий дух Української Церкви.

Філософський стяг українського православія тоді тримав Григорій Сковорода, що поєднав у своїй особі Діогена та Сократа/глубоко-християнській засаді, і Сковородська філософія навчала: "Іспитуй сам себе та пізнай самого себе". Російський цезарепапізм нищив релігійне самоіспитання та самопізнання. Митрополит Арсеній Мацієвич, чинив спротив цезарепапізму. Цариці Катерини II і скінчне життя в царській вязниці. Все при кінці ХVIII століття синодальна церква винищила в Україні павільон українську вимову в богослужбовій мові і створила з мови Кирила та Методія знаряддя пошкодження України. Як висловлює Митрополит Іларіон Огієнко: "Сучасна церковно-слов'янська мова - це не мова старослав'янська, не мова Кирила та Методія, а тільки мова ново-церковно-слов'янська", коли ж вона з російською вимовою, то це і старо-московська мова". Від Рівноадостольного Князя Володимира Великого богослужбовою мовою в Україні була мова Святих Кирила та Методія в українській вимові. За Синодальної церкви богослужбовою мовою в Україні стала становимосковська мова.

У ХІХ столітті українська церква змосковщилася майже цілковито. Тоді українські письменники заходилися перекладати Слово Боже на мову, що її в українській літературі започаткував Іван Котляревський, та уславив Тарас Шевченко. Морачевський, Кухіш, Печуй-Левицький, Пульх та інші перекладали Святе Письмо на українську мову. А проте Синод заборонив друкувати Слово Боже в українській мові, бо на запит Синоду начальник південно-західного краю, генерал-губернатор Анненков, дав відповідь, що свята

геліс в українській мові може спричинитися до відділення України від Імперії. Гля Святішого Синоду Російська Імперія була дорожкою за Христову Церкву. Синодальна Церква пехтувала апостольські слова: "Господь - то Дух", а де Дух Господній там воля", і московська ієрархія "Третього Риму" брала чинну участь у національному поневоленні та у приких кривдах, що їх чинив царський уряд супроти українського народу. Православна Церква стала чужою для України і поміж українців почала ширитися "штунда". Лише по революції 1905 року дозволено було друкувати Євангелію в українській мові, а проте українські штундисти у Придніпрянщині користуються ще й інні з російського перекладу Святого Письма. Року 1917 завалилася тюрма народів, і повстала Україна, що змагалася за національно-політичну та соціальну справедливість і за історичну мету та традиційну ім'я, створити автокефалію та встати поза примусовою опікою Першого, Другого, і Третього Риму. Але змосковлені ієрархія в Україні була тому на перешкоді і чинила спротив бажанню свідомої частини українського народу, передусім славити та хвалити Отця Небесного у власній хаті рідною мовою, галасуючи по всіх усюдах, що Служба Божа в українській мові становить Богу противний злочин. Обраний на Всеосійському Соборі, що відбувся року 1917 в Москві, Патріарх Всея Руси, Тихон, поставився неприхильно до українства в цілому, а Епископат України визнав на Соборі, що відбувся року 1918 в Києві, канонічну юрисдикцію Московського Патріарха. Змосковлені ієрархи України забули, набуть, про те, що самостійне підпорядковання Української церкви до Третього Риму було противним канонічному праву.

За Гетьмана Павла Скоропадського Українська церква здобула правний устрій, що відповідав всенародній та соборній традиції, яка живила колись Українську церкву. Найвищу законодавчу установу творив Український Церковний Собор, що його складали Митрополит та Епископи і обрані по повітах священики та миряни. Церковний Собор в Україні завжди творили три іншники - епископат, духовництво та миряни. За найвищу установу правила Українська Церковна Рада, що і її складали Митрополит та три Епископи і чотири священики та три миряни. Міністр Відбілівдання, Олександер Лотоцький, проголосив на Київському Соборі автокефалію, але обраний на Київського Митрополита Волинський Архієпископ, Антоній Храповицький, що завзято московів Волинь, поставився вороже до автокефалії і, покидаючи Київ, узяв з ієрархів України клятву, що вони ніколи не висвятали на єпископа жодного українця. Директорія підтвердила 1 січня 1919 року автокефалію, але без єпископату автокефалія лишилася спротокою. Скоро по тому в Україні запанувало "чудіще обло, озорю, стозевно і лаяй"...

Всеукраїнська Православна Церковна Рада проголосила у Києві 5 травня 1920 року автокефалію і почала готуватися до Собору. А року 1921 на Покрову у Києві Всеукраїнський Собор обрав протоієрея Василя Липківського та протоієрея Шарасевського, на ієрархів Української Православної Автокефальної Церкви. Депутація від Собору, що ії очолили Микола Левицький та Володимир Чехівський, прибула до Екзарха України, що стояв у канонічній юрисдикції Московського Патріарха, просити канонічного висвячення обраних священиків у єпископський сан. Екзарх України, Київський Митрополит, Михайло Брумаков, відповів депутатам: "І могу і не могу". А всі інші московські ієрархи,

що до них зверталася депутатія в справі висвячення, відмови-
лися рімуче висвячувати "на землиці". Важким було становище
Собору, що просив у московських ієрархів хліба, а дістав від
них камінь, і — Володимир Чехівський написав: "Що ж ви, слуги
патріаршої московської ієрархії, ви, міскали, назарі!, пахс-
мі!, пішени, думаете, що Отець Небесний даст нам камінь за-
мість Святого Духа!!?". За ухвалом Собору повстало рішення:
"Здійснюючи волю Основателя і Голови Церкви — Ісуса Христа Си-
на Божого, Всеукраїнський Собор священособорне, в
імя Отця і Сина і Святого Духа, висвячує церковним рукополо-
женням двох обраних на Епископів осіб з священників". Трі діті
соборян постили, молилися та благали у Храмі Святої Софії, в
якому за Великого Князя Ярослава Володимировича, настановле-
но було вперше автокефального Митрополита Іларіона, про пис-
послання від Отця Небесного новообраним Владикам Духа Свято-
го. Свящепство простягло руки до обраних, а за ними і всі
миряни, що були в Храмі. І так рукоположенням усього Собору 23-
жовтня 1921 року висвячено було на автокефальних ієрархів про-
тоіереїв, Василя Липківського та, Нестора Парасківського, які здо-
були Благодать так само, як і діякон Афанасій, що став з волі
громади в III віці єпископом в Олександрії. Тоді за історич-
ним оповіданням: "Уесь народ Церкви складав, якби одну душу
і голосно і багато разів виголосував, щоб Афанасій був єпи-
скопом". Митрополит, Василь Липківський, та Архієпископ, Нес-
тор Парасківський, висвятили по тому вже інших ієрархів Україн-
ської Автокефальної Православної Церкви. Наїде дні тисячі пра-
вославних парафій в Україні визнали Митрополита Василя Липків-
ського за свого архієрарха. Пізніше з Українською Православ-
ною Автокефальною Церквою познався Владика, Теодосій Сергіїв,
що був з роду москаль, але ж, перебуваючи в Україні, вважав
себе зобов'язаним служити народові за його звичаї, в його
мові. Лише змосковлені українці, то їх виховувала синодальна
церква, вважали за великий гріх молитися в українському храмі
українською мовою і оголосили нововисвяченіх Владик та священ-
ників "самосвятами". Однак український народ усвідомив вельич-
чину, що відбувся у київському Храмі Софії, Богої Мудрості,
23 жовтня 1921 року. Адже про даровану від Бога мудрість ук-
раїнського народу історія свідчить ще з давнього часу.

Всеукраїнський Собор уложив канони, в яких межи іншим по-
дано: 1/ що єпископсько-самодержавний устрій церкви, яким прой-
няті старі канони, надалі не може лишитись і повинен бути змі-
нений устроєм церковно-соборно-правним відповідно духові Пра-
вославної Христової віри; 2/ що собори з одних єпископів, як
це було досі і є, не відповідають духові Православної Христо-
вої віри, не дають церкві жити повним життям, і їх необхідно
надалі змінити соборами з представників від усієї православ-
ної української людності". Мова ухвалених на Соборі канонів
відбиває час, що його переживала тоді Україна.

Митрополит Василь Липківський тішився великою любов'ю та
поманою зокрема, в українському солянстві, а тому на Україн-
ську Православну Автокефальну Церкву почався в скорому часі
плановий наступ, і на початку 30-х років ії було зліквідова-
но. Митрополит, 32 єпископів та, мабуть, близько міліона вір-
них посвятили свою кров' та своїм стражданням по торках, у
таборах, на каторзі, престіл Святії Евхаристії. З автокефаль-
них Владик залишився лише Архієпископ Іван Теодорович, що пра-
вить нині у Канаді.

Році 1924 у Польщі повстала Православна Автокефальна Церква, яку очолив Варшавський Митрополит, Діонісій. Року 1942 за благословенням Кир-Діонісія, Архієпископ Пинський Олександер та Архієпископ Луцький Полікарп, хіротонізували волинських священиків, Ніканора Абрамовича та Івана Губу, і до Києва прибули єпископ Ніканор та єпископ Ігорь, відбудовувати Православну Автокефальну Церкву в Україні, що перебувала тоді під німецькою окупацією. Супроти Автокефальної Церкви на взаємне поборювання церков німецький окупант намагався використати Автономну церкву, що прагнула до московського патріярха, за давнім гаслом: "Поділяти та володіти". "Політичний вільськ" волів безоглядно панувати у заливій кров'ю та слозами Україні, але Провидіння покарало того, хто поставив меч вище за хрест.

Майже тисячу років існує Українська Церква. В Українській Церкві розцвіло українське православіє, що живить ще й нині дев'ять десятих українського народу. І український народ, що ставиться з великою повагою до славного минулого, вірує у блискуче майбутнє Української Православної Автокефальної Церкви, що повставши на крові мучеників за правду та волю, стоїть пепохитно на стороні та в охороні думі народу від князя тьми.

Парад'ятті Кримських

У неділю 2 листопада б.р. в Українській Автокефальній Свято-Покровській Церкві на Болем-Казерн в Аугсбурзі, Преосвящений Владика Ігорь, в сослуженні духовенства відправив панахиду по героях Крут.

Перед панахидою Владика Архієпископ промовив до вірних змістовне глибоко-зворушене слово про молодих патріотів, що за батьківщину віддали найцінніший дар Божий, власне життя, як вияв своєї любові до Нії, давши неперевищений приклад для потомків українських поколінь.

Після виголошення о. протодіяконом Коваленком "Вічная пам'ять", яке підкопили всі численні присутні вірні, стоячи на колінах зо свічками в руках, Владика Архієпископ підніс до гори блюдо з коливом, благаючи Милосерного Господа, щоб і молитви за душі молодих Христолюбивих воїнів українських, що свою кров'ю освятили боротьбу за долю-волю України, донеслися до Небесного Престолу та піднесли гідність Українського Народу перед світом.

УЧАСНИК.

Д. Д.

ПАНТЕЛЕЙМОН КУЛІШ

1819 - 1897

2

15 лютого цього року минає п'ятьдесят літ з дня смерті славного українського письменника і національного діяча, Пантелеймона Олександровича Куліша.

Трудно в короткій помінальній статті змалювати всю велич заслуг покійного письменника перед українською літературою й взагалі перед українським національним рухом: високо-талановитий поет, який залишив нам такі запам'яті аразки української поезії, як збірники "Досвітки" /1862/, "Хуторна поезія" /1882/, "Дзвін" /1896/, поема "Маруся Богуславка" /1901/, автор прекрасних перекладів з Шекспіра /Вдрам/, Байрона /поема Чайльд-Гарольд/ і "Дон-Жуан"/, Гете, Шиллера, Гейне, і перекладу цілої Біблії /1903/, творець української прози /історичний роман - "Чорна Рада", /1857/, визначний етнограф - двох-томова збірка "Записки о Іжній Русі" /1856-57/, яку Шевченко назавв дорогоцінною перлиною українського письменства; не менш визначний історик: "Історія України від найдавніших часів" /1861/, "Історія візначення Руї", 3 томи 1878-77, - це були б назви тільки головніших, найважніших праць Куліша, які спадають на думку кожного освіченого українця при імені Куліша. Можна сказати, що Куліш залишив таку багатошілу спадщину, що її стане на цілій ряд поколінь для доолідів над нею. Він дуже приолучився для вироблення української літературної мови, і з його ім'ям звязаний український правопис, т.зв. "Кулішівка", що ного ми вживаемо сьогодні під назвою "fonетичного правопису".

Товариш й приятель Костомарова й Шевченка, Куліш був членом славного в діях українського відродження Кирило-Методіївського Брацтва, за участь у цьому брацтві/з його відкриття весною 1847 року минає тепер 100 літ/зплатив турмою, засланням й науковою карієрою. Людина високо-талановита, розвинута й освічена /доволі сказати, що він самотужки вивчив десять мов, старих і сучасних/, визначився Куліш надзвичайним індивідуалізмом і все життя ішов своїм власним шляхом, мав свої власні ідеї й погляди, від яких не хотів відступати, навіть, коли вони стояли в суперечності з загально прийнятими серед українського громадянства поглядами. З цієї індивідуальної вдачі Куліша, з його упертості випливали й певні хиби та помилки, які вже в кінці 1860-х років поріжнили Куліша з українським громадянством і зробили з нього самотника, який ішов окремим шляхом, а при кінці віку замкнувся на своїх хуторі, віддаючись українській літературній праці, але без зв"язків з українськими літературними кругами.

Рідко кому з українських письменників, за віймком хіба Шевченка, так пощастило на досліди над його творчістю, як Кулішеві. Вже в рік же його смерті почалося друкування в українських наукових виданнях матеріалів до біографії Куліша, споминів про

нього, його обширеного листування, не кажучи вже про самі його твори. За 50 літ, які ділять нас від смерті Куліша, виросла про нього ціла література, окрасою якої в новіші часи являються праці В. Петрова, Діяльність Куліша досліджена до дрібниць, і його характеристика з "ясована до деталів. Висновки з дослідів над Кулішем свідчать, що Куліш почав в 1840-х роках свою письменницьку працю, як типовий романтик і як горячий прихильник "козацької слави", яку він возвеличив у своїй поемі "Україна" 1843 року. Але близше познайомлення Куліша з джерелами, особливо польськими, захитало оте його козако-фільство, і в його душі повстало питання: "а що зробила козаччина для національної культури", які були реальні наслідки панування козаччини, як провідної верстви, для українського народу? І ось Куліш потому приходить до думки, що козаччина була "тільки пустоцвітом на нашому полі", що на тому полі "росло багато чого ціннішого, ніж козаччина". Ставши на цей шлях, починає Куліш заперечувати історичні заслуги козаччини і Гетьманщини, гостро виступаючи проти Костомарова, як історика козаччини, а згодом і проти Шевченка /вже по смерті поета/, як її співця. В одній своїй поезії висловлює Куліш негативний погляд на козаччину словами:

Умерла ти, матусь Україна,
Серед козаччини, серед незгоди,
В крові, в руїні цвіт розкішний згинув
Твоєї благодатної природи....

Куліш приходить до думки, що українці взагалі не були здатні до державної творчості, що через свій індівідуалізм і нахил до бунтарства вони руйнували власну батьківщину, через те він стає прихильником ідеї, що зілляння України з Москвою було ділом історичної необхідності, що тільки міцна рука московських царів угамувала непостійну вдачу українців і виконала таке історичне завдання України, як опанування берегів Чорного моря. Ші свої думки виложив Куліш в праці "Історія візсоєдинення Русі", яка і розсварила його з українським громадянством. Його навіть стали назигати "зрадником". Але зрадником Куліш не був. Ним керувало гаряче шукання історичної правди, якої, однаке, він дізнатися не умів. Він не доглянув історичної ролі Гетьманщини та її заслуг в ділі збереження української національності. Для цього українська старшина це були лише егоїсти, які використовували своє провідне становище і закріпачили селянську масу. Він натякав на українських історичних діячів, таких як Хмельницький і Мазепа, і не доглянув їхніх патріотичних і державно-творчих змагань.

Все це були помилки або гріхи "гарячого" Куліша, які йому історія давно простила. Тепер жіхто вже не поділяє його крайніх поглядів, його заперечення нашої історичної минувщини. Зате всі згідні в тому, що Куліш, помимо своїх хибних поглядів та помилок, був людиною великого серця, що він широко любив Україну, служив її культурі все своє довге життя і залишив по собі спадщину, яка справедливо вважається окрасою нашого національного письменства. "Історія візсоєдинення Русі" читатимуть лише фаховці-історики /бо вона має й певне наукове значення/, а "Досвідки", і "Чорну Раду", і багато інших Кулішевих творів ще довго з насоловодом читатимуть цілі покоління, як високі зразки української поезії й художньої прози.

С.Н.ай

Чи про Український Державний Герб та прапор

важаючи на розбіжність думок в питанні, який власно має бути наш державний герб - тризуб, а саме чи повинен він бути з хрестом, чи без хреста, - ми подали деякі короткі зауваження про це в ч. 4 "Українського Літопису" в замітці "Який є Український герб" (УкрЛіт." за 1946 р.)

Базуючись на матеріалах, поданих гр. Толстим та проф. Кондаковим у виданні "Русской древности в памятниках искусства", ми висловилися тоді за тризуб з хрестом з таких міркувань: остаточні, усталені й кращі у виконанні герби на монетах Св. Володимира буди саме з хрестами /мал. ч. I 58 книжки гр. Толстого та Кондакова/; все за довго до часів Св. Володимира, рівно ж як і за його часів, існувала традиція, за якою монархи відбивали на своїх гербах та печатках властиві їм релігійні символи. Тому важко собі уявити, щоб Св. Рівноапостольний Князь Володимир не підкresливши на своєму гербі християнський характер своєї держави, тим більше бувши сам посіток християнства в своїй країні; цей релігійний елемент - хрести відбивається пізіше на гербах його спадкоємця - Ярослава, /див. мал. ч. I, нижче/.

Але в короткім часі після вищення в "Українському Літописі" цієї замітки, на органіованій культосвітнім відділом в таборі Сомме-Казерн лекції, побудовані на тому ж матеріалі /гр. Толстой і проф. Кондаков/, прелегент, археолог, проф. Курінний, висловив сумнів що-до хреста в гербі Св. Володимира, як символу релігійного, припускаючи, що хрест на гербі - тризубі на монетах є, можливо, лише розділовим знаком поміж словами напису, не з'являючись безпосередньо елементом самого герба.

На питання одного з слухачів: "та який же, нарешті, наш герб, з хрестом, чи без хроста?", - прелегент, ухилюючись від прямої відповіді, сказав: "Такий, як його ухвалила влада".

Як видно було по самій авдиторії та з обиціу думок, така "орфографічна" інтерпретація хреста в гербах наших князів, а тим більше така формальна відповідь прелегента на прямо поставлений йому запит не задоволила значніму частину слухачів і не внесла належної ясності в це питання.

Шлком природно виникали думки, яку "ухвалу" і якої саме влади мав на увазі в своїй відповіді прелегент. Советської, УПРівської, Гетьманської, чи... отаманської? Адже і советська влада називає себе "Українською" й до того чи винимає також і демократичні держави світу. Тоді, вже йдеться про "герб"... серп і молот. І коли справа в "ухвалі влади", то причому тут археологія? Замість пановного прелегента-археолога і професора, який, до речі, для лекції змальовав усі класні дошки князівськими і іншими старовинними гербами, просту довідку про "ухвалу" ніг би дати навіть не "вченій", а звичайній секретар.

Отже, очевидно, справа полягає не лише в тому, який герб "ухвалила влада", а яка саме й за яких умов-чи в спокійній творчій атмосфері, чи в революційній психосі, чи вільним волеви-

виявленням, чи під тиском зовнішніх обставин, то-що. Головним для нас повинно бути й ете, який герб - з хрестом, чи без хреста лішче відбиває характерні риси нашого минулого, відповідає вимогам сучасного й проектує напрямки майбутнього, - який герб більше нагадує нам великі чини наших предків у часи наймогутнішого роквіту нашої державності, який викликає відповідні асоціації й глибокий пістивм до чести й слави нашої батьківщини. Чи відбиває він невичерпний зв'язок з нашими славними минулім, а чи є він лише мертвим, умовним, формальним знаком? А коли так, то питання, чи хрест на гербі Св. Володимира є символом, а чи просто орфографічний розділовий знак, набував для нас не будь-якого значення.

Деякі щасливі обставини, на наш погляд, допомагають нам, не вдаючись у глибокі наукові міркування, з'ясувати це питання.

Нам здається, що саме згадані вище відбитки гербів на монетах, показані в "Русских древностях", а також вміщені в статті Січинського "Знак і краски", ясно промовлюють на користь релігійної концепції. Ше виразніше про це саме свідчать відбитки, показані в праці проф. І. Огієнка "Повстання азбуки й літературної мови в Слов'ян". З них ми бачимо, що хрести ці є й там, де немає ніяких надписів, то б то, де в розумінні орфографічних, розділових знаків вони не потрібні. Виключно важливим є особливо показовим є мал. ч.5 /див. мал. 2/, де хрести вінчають всі три елементи тризуба. Цей відбиток не лише заперечує орфографічну концепцію, а з усією категоричністю свідчить, що й самі творці показаних монет дивляться на ці хрести, як вінчаючі елементи герба, а тим самим стверджують, що й на гербі Св. Володимира хрест над середнім осевим елементом є релігійним символом і навід'ємним завершуючим елементом самого герба, а не розділовим знаком.

(Малюнки взято з книги проф. І. Огієнка, стор. 200).

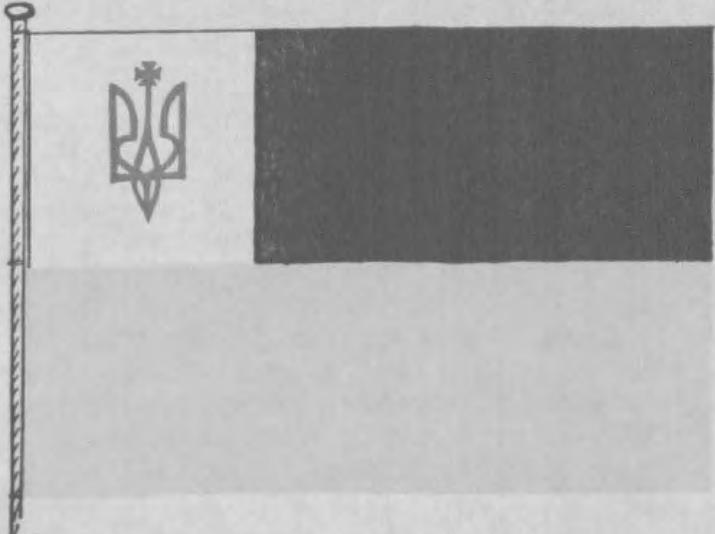
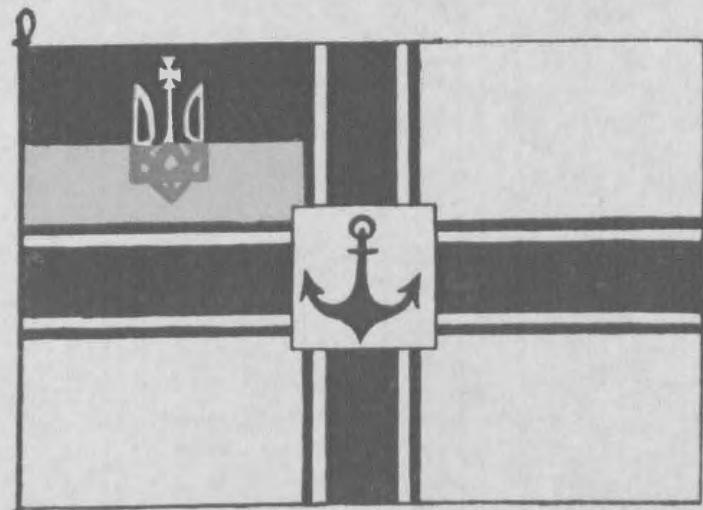
Отже з цих історичних памяток та наведених міркувань ми маємо всі підстави стверджувати, що наш давній традиційний український герб є герб-тризуб з хрестом.

" "

Розглянувши поставлене питання в аспекті старовинних пам'яток князівської доби, ми не можемо обминути також і ті історичні документи в цьому питанні, що залишилися нам від часів відродження нашої державності в рр. 1917-18.

Приводячи ці документи в своїй капітальній праці "Історія України 1917-1923 р." акад. Д.І.Дорошенко пише /ст.384/:

"18 січня 1918 р. Мала Рада затвердила предложеній Д. Антоновичем проект Українського Морського прапору, вироблений Українською Морською Радою. Прапор виглядав так: матерія складалася з двох смуг, вгорі жовта, внизу синя, на синій - золо-

тій знак кн. Володимира - тризуб з хрестом у горі: Далі у прі-
ніці відзначає: "Д. Антонович /проф. Д.В.Антонович був Мініс-
тром Морських Справ Центральної Ради/ оповідає в своїх споми-
нах, що комісія Малої Ради ні за що не хотіла допустити цей
проект на збори Малої Ради, вимагаючи, щоб хреста було виключу-
то. Але Морська Рада уперто стояла на своїому, заявляючи, що
без хреста на прапорі моряки не вийдуть в море. Комісія мусі-
ла була уступити і на Пленумі Малої Ради Д.Антоновичу вдалося
провести проект майже без деталів".

Виглядало б усе в порядку, коли б це була єдина ухвала. Че-
рез півтора місяця - 1.8.1918 р. Мала Рада винесла й другу ух-
валу. Шодо цієї другої акад. Д.І. Лоротенко пише так /ст.330/:
"Тоді ж /1.8.18/ було ухвалено її герб Української Народної
Республіки, за який було прийнято родовий знак династії Князя
Володимира Святого т.зв. тризуб, який бачимо на монетах Воло-
димира, Ярослава та інших великих Київських Князів". /Іні не пущ-
пуючи, щоб акад. Д.І. Дорошенко, дотримуючися строго тексту
документів, випадково не згадав тут про хрест; хіба може ста-
ся прикра "недопечатка", хоч це й важко припустити, зважаючи
на виключну солідність праці С.И./

Наведені цитати, її особливо перша з них, не потребують ко-
ментарів. Ставлячись з усією повагою до історичних документів,
ніби потрібно було б так і вважати: морський герб з хрестом,
державний - без хреста. Але, з цієї ж самої поваги до своєї дер-
жавної установи, якою була Центральна Рада, такого висновку
важко припустити.

Можна зрозуміти, наприклад, те, що Совети відкинули старо-
го царського "двуглавого орла" і встановили свій герб - серп
і молот, Гітлер відкинув старий герб і встановив орла з састи-
кою, Мусоліні завів класичного вінника.... Але щоб відірвати
голови і вживати безголових /з самими шийками/ орлів, такого
"безголов"я і Совети не насмілилися б зробити /хоч такий герб
і дуже пасувавби до характеру їх "нової влади"! /

Чи могла б тоді зробити щось подібне Центральна Рада? Ві-
дірвати хреста в гербі, це - відірвати, більше - вирвати, ідея
з герба нашої християнської держави. Того хреста, завдяки яко-
му наша князівська держава досягла могутності, слави й пома-
ни в лоні європейських народів і держав...

Отже, відсутність у другій ухвалі пояснення: "з хрестом", на
нашу думку треба розуміти, як якусь нещасливу помилку або ви-
падковість. Хрест повинен бути.

Також і з погляду архітектури її естетики. Чи не кидастися
ж у вічі кожному цілковита незакінченість безхрестового герба?
Друга справа - тризуб Посейдона або москво-мордовська "остро-
га", якож ще й тепер поплыть на рибу. Вони з "являючись" знаряд-
дям кари чи полювання, натурально, й повинні завершуватися го-
стрими кінцями. Але герб Св. Володимира, незалежно від його
генези, є зовсім інший, поважний чинник, - є державний герб,
є вінець, який Св. Володимир віпчав свою державу на християнс-
тво. Той вінець не може бути сам без цієї ідеї, без вінчально-
го елементу, яким і був хрест.

Недокінченістю герба без хреста, почуттям з першого погля-
ду, що в безхрестовій будові герба чогось бракує, й пояснюєть-
ся, очевидно, те, що лише, бажаючи в який би то спосіб поповни-
ти цей брак, починають або робити можа на зразок "остроги", або
насаджувати на середине вістря щось невиразне, подібне до хрес-
та, чи то булави.

З матеріалів за р.1918-часів Гетьманської влади, які є в
нашому розпорядженні, заслуговують на окрему увагу також дані

опубліковані в збірнику ч.5 "За Державність" /видання УНР з 1935 р./, а також в Українському "Державнику" за 1943 р.

На стор.128 збірника в статті С. Крамченка зазначено: "17 вересня 1918 р...оголошується закон про прапори посла і посланників Української Держави".... Прапор Посла Української Держави /див. мал. ч.3.../, прапор послаників /мал. ч.4.../, прапор Морського Міністра /мал. ч.5.../. На всіх налюнках герб-тризуб Св. Володимира з хрестом, а кольори прапорів - зверху блакитний, в долі жовтий.

В "Українському Державнику" /ст.31/ відмічено: "Державним прапором був прапор барви блакитної /верхньої/ та жовтої /з/спідньої/. Державним гербом Української Держави був тризуб золотої барви на блакитному полі!"

Як видно з цього, всі герби - посла, послаників, Морського Міністра /тризуబ/ не є індівідуальними, бо всі вони однакові - спільні, то б то є гербами держави, всі ці герби з хрестом. Отже, знову - державний герб Український є тризуб з хрестом.

Той факт, в революційні роки /1917-18/ виникалося герба без хреста, зовсім не є, як дехто це думав, ні традицією, ані тим більш, доказом. Революційна інтелігенція, що стояла в ті часи при владі, в більшості своїй перебувала під впливом подіального тоді безбожництва. Вона соромилася релігійності і тікала від хреста, щоб не загубити репутацію "передової". До певної міри зрозуміло, що і поступована гетьманського уряду, що в тодішній завиросі вживав ще деякий час тризуба без хреста /були ще до перевороту виготовлені такі кліше для грошей і т.і./. Але є було незрозумілою помилкою продовжувати виправдовувати її тепер те, що колись було випущеним "в грозді і бурі революції".

"
"

Ще де-кілька слів що-до Українського прапору.

З наведених вище цитат видно, що за Центральної Ради 18. I.1918 р. було ухвалено про фарби прапору: "вгорі жовта,, внизу синя", а за ухвалою 17.9.1918 р. за часів Української Держави навпаки: "блакитної /верхньої/ та жовтої /спідньої/. Прибічники жовтої фарби верхньої поспішаються на такі місця, нопреломні закони геральдики, що, мовляв, колір герба повинен бути згорі. Прибічники блакитної фарби верхньої, пов'язують розташування фарб прапору з ландшафтом України: блакитне небо вгорі, жовті ниви-внизу.

На користь другої теорії /блакит вгорі/ говорить також і традиція, наприклад, давнє вживання такого прапору в Галичині.

На наш погляд питання про розташування фарб є в більшій мірі лише формальним і тому слід віддати перевагу блакитній фарбі вгорі, оскільки це було ухвалено останнім легітимним Українським Урядом і після цього вже не касувалося.

Василь Федів

Сліди давнього
великого митця

Сово в "Україна" в посвітських часах

Від Редакції: Докладніше відомості щодо назви "Україна" маємо в науковій літературі, наприклад, в праці "Назви" дра М.Андрусяка. Ми друкуємо цю статтю п.Дра Федєва з огляду на її живу й легку до сприйняття форму, в якій це відомість подається.

оли половецька орда "сварів давної години" під проводом хана Кончака зважилася йти походом на Придніпров'я, то в тому самому часі, половецький хан Кза, на чолі другої орди, рушив на Чернігівщину. —

Кончак, що був знаменитим знатцем степових походів, уміло посувавшись, швидко добився Переяслава і, підійшовши під нього, обложив город із трьох сторін. На січу супроти Кончакової орди з-за городських замаскованих засік леопардовим чином у темній ніч ^{Химера} неустримий і мистець у володінні списом, князь Володимир Глібович.

Коли почало метати на "щаву" /почало світати/, князь маючи зарадегідь згруповані дружини, так уміло, що за однім розмахом аж у пісіадцяти місцях, сумів вбитись клином у непроглядні полчища половецької орди, і з нею "дера і крі по к крат і князь" від власного ранку до пізнього вечора зводив запеклі бої.

Під вечір химерна доля судила, що князя обстутили Половці і в карколомній бозій сум'ятці ранили списом у груди й двома врубами меча в обидві ногі. Однаке, на превелику славу хоробрих предків наших, цей тяжкий для княжого війська випадок не припинив ані коротокої битви, що з нестримним кипінням нахіла у розлогих степах довкруги города, ані не приніс сподіваної перемоги Половцям, за якою вони з розрахунком загналися під Переяслав.

Розпалений кругіком великих боїв, князь горів жагою мести до Половців, часто густо підганяв стрункого степовика острагами, від чого благородний кінь ставав дуба, по тому з хисачкою звінністю ічався у ті місця, в яких князь досвідним оком бачив великі маси своїх і половецьких військ, що, немов рухомі муравлиники, закерто стиналися в лютій січі.

Врешті степом повільяв легіт, і курява-туман од тисячів кінських копит проступився, князь держав коня і вроник очима у широке пекло бою, в якім його хоробрі дружинники, відступаючи то знов наступачки, греміли "каленими" мечами об "харалужні"

шоломи половецькі. Бове скучення, в яке вдавлявся князь Володимир Глібович, відзначалося сотнями золототканих одягів, що блестіли в сонячному промінні, а понад ним у пурпуровій грубозолототканій мантії-керей на бистрому коні уносився ограйний Половчин, і по цьому блескові князь догадався, що це "кешамі" /боєвий штаб/ хана Кончака. Ще довго вдавлявся Володимир Глібович у сторону кипучого бою, а позаду і обіруч князя, як зачаровані, ждали коробрі "вої".

Врешті прийшла хвиля, якої так нетрепливо докидали і князь і дружинники, - князь натис на голові шолома, порскнули коні, по жилах дружинників вдарила кров, князь підсадив острогами випробовані у боях степовика і понереду дружинників стрілою помчав на Кончака, що гадюкою кидався то вліво то вправо, відпираючи настригів наступили Переяславців. Та заки там Кончак упорався і встиг зміритись з князем, Володимир Глібович був уже під половецькими полчищами, озвірнувся позад себе, на своїх дружинників, гукнув, цей гук ревом підкопили його вої, заіржали по обох боках чулі коні, заревіли й половецькі верблуди.

Половецькі полчища від цього продив панічний хаос, лави почали хвилюватись і в безладі вгинатися. Нестримним буревісм спав Володимир Глібович із своїми дружинниками на половецьку орду, вона як скосена трава лягала під ударами мечів княжих дружинників, стопана кінськими копитами, а Володимир шалів у вітрі бою, перекидував з правої до лівої руки свого меча, рубаючи половецьку дич. Куди тільки звернув він своїм колем і замахнув мечем, повставали вулиці і перевулки, князь торував собі дорогу в гущу, в якій блестів між своїми ватажками Кончак.

Хан, бачучи катастрофальне положення своєї орди, та нехібну смерть з руки лицаря князя, припав до шиї свого коня, і пустився чвалом в степ на втікача, лишаючи своїх "чекалі" на поталу мечів і кінських копит Переяславців. Утеча хана Кончака з побоєвища не сковалася од бістрого ока Володимира Глібовича, і він у туж мить з кількома сотнями дружинників пустився навздогін за Кончаком.

Не бодав би був більше Кончак свої орди на землі "Урусів", як щоб не невдача, над якою болів князь, дружина його і вся земля. Про цю невдачу Київський Літописець чітко і докладно розповідається з болем серця.

Князь Володимир Глібович, доганяючи в степу хана Кончака, держав своєго коня так, щоб Кончак вішав йому по правій руці, і це йому в бігу вдалося осягнути, а коли вже зрівнявся був із Кончаком, викинувся з сідла і замахнувсь мечем рубати, як в тій самій квілині, що дорожшою од найбільших скарбів була, споткнувся йому кінь, і заки піднісся, то змарнувалося стільки дорогочного часу, що Кончак устиг віддалитись. Ця невдача так огорчила князя, що він здергав коня, глянув люто на дружинників, потому запав у задуму і вже не чвалом, підтюпцем став вертати в сторону побоєвища.

На дворі вже добре смеркло і землю оповив холодний, вогкий туман, а князь як тоді почув, що він ранений, і почав дріхати на цілому тілі. Під брамами города упав з коня і його занесли дружинники у терем княжого двору на руках.

Літопис із 1187 р. переповідає, що по князеві Володимирові Глібовичеві "плакаше ся по нем всі Переяславці, бі бо любя дружину і золата не збираєшть, подаяметь дружині, бі бо князь добрий кріпок на раті і мужством кріпок показався, всякими добродітельми наполнен, о нем же бо храбра Україна много постоїв".

В.Є-4.*Полковник***Іван
Федорович-
Богун**

ний полковник Винницький Іван Федорович, знаний в історії під прізвищем Богуна.

Іван Федорович-Богун походив з відомого старобоярського, пізніше шляхецько-козацького роду, в якому збереглися державницькі традиції Княжої Русі.

Він одержав добру початкову освіту й старанне товариське виховання. По-за обов'язкової для тодішньої освіченої людини датиною, добре знат мову польську й татарську. З історії відомо, що Гетьман Богдан Хмельницький часто давав Богунові відповідальні дипломатичні доручення, які Богун успішно виконував.

Але понад усе був воїк. Мало сказати, що воїк, а, до всього, це був воїк-мистець, який свої природжені вояцькі здібності-таланти розвинув до високих степенів досконалості, що роблять воїка видатним полководцем. Творену руковою Великого Гетьмана історію України полковник Богун воїв писати своєю більшюю, в боях непереможною шаблею, ажі врадливим пером дипломата. Побратимам по зброй він часто говорив: "Ви радьтеся! А що врадите, я буду підписувати шаблею!"

Богун приймав видатну й нераз вирішальну участь у всіх битвах, які дав полкам Гетьмана Богдана Хмельницького.

Особливо ж прославився він у пограничних війнах, які неустанно точились поміж українцями і поляками в перемежках між мировими договорами-передишками, що їх укладали винакажені в постійній війні сторони. Так, після Зборівського договору, разом з полковником Брацлавським Данилом Нечаем, Богун боронив од поляків північно-західні кордони України.

Проводячи активну оборону, Богун однією з полків далеко на північний-захід від кордонної лінії, визначеної Зборівським договором, здобувши від поляків біля п'ятдесяти міст і містечок. Цим він дав Гетьманові змогу зорганізувати, побільшити й високолітні нову велику армію для дальніої боротьби.

Видатну роль відіграв Богун і в нещасливій для України битві під Берестечком, в якій він врятував від розгрому українську кінноту, якою доводив.

Це дало йому змогу затримати дальнє пересування поляків в Україну, укріпити пограничні міста і замки й під їх охороною виграти час на створення в запіллі нової численної армії.

Бувши пострахом для ворогів, Богун став улюбленицем українського населення, кобзарі складали про його думи, навколо

того імені поставали легенди. Нема нічого дивного, що українські люди панували й прославляли свого лицаря. Але ще важливіше для характеристики цього преславного воїка було те, що своєю лицарською поставою Богун заимпонував навіть таким, часом некоректним противникам, як поляки. Так відомий польський історик, Кубаля, в таких виразах писав про Богуна: "Львина відвага, рухливість вуха, хитрість лиса і легкість вітру троєтіли в кожній хилі Богуна. Волиність, простір, степ і війна були його стихією. Його мало обходило, коли йде, аби лише довше безділля його не в'язало. Геній війни зродив цього козака, що не мав собі рівного в цілій Україні... Серед таборової пісні, при кінському тупоті, на сіллі могла йому раптом прийти думка, яку він втілював в чин рапіне, якіх застосовився над ним, скоріше вдарив, як націлився, скоріше виконав, як подумав".

Інший польський історик скрізь Богуна, що "це була людина лицарська, а до того - надзвичайно смужала... Зручний воїк, відважний до воєнних пригод і, що рідко сполучається в одній людині, - розумна і щаслива"... "Це був тип наскрізь український, якого могли зробити лише ті буйні і кроваві часи. Одвага і хитрість, це - головні риси його характеру. В замотаних політичних справах він корується здоровим козацьким розумом, що рятует його в таких і небезпечних пригодах, якими було перевоплощене його життя"...

Все цих бліскучих характеристик, які дають Богунові чужій до українства ворожі історики польські, з подостатком вистарчає, щоб належно оцінити його нам.

Основна риса Богунового характеру, з усіх найціннішів, полягала в тому, як це визначає сучасник, польський зблизнений коронний, Андрій Потоцький в листі до Короля, що в Богуна "головна ціль - не бути ані під Вашою Королівською Милостю, ані під царем". І ціла робота ім /т.с. Богуна її інших хмельничан. В.6, круиться біля того, щоб єони були "вільними"...

Отже, перед Богуном стояла однією єдиною ціль: Вільна і від чужих сил незалежна Україна! - Шіль, яка в наші дні робить Богуна особливо близьким і зрозумілим для всього сучасного Українства.

З непохитної вірності цій Великій Шілі - Україні випливала й незломна Богунова вірність Гетьманові Богданові Хмельницькому.

Коли інші полковники українські в такій часі для України й Гетьмана Богдана моменти вагалися, або, в страху за власне життя залишувалися, виходили з послуху чи й бунтувалися, то Богун завжди був той перший з небагатьох твердих, що ні в хвилину не гратив віри в Гетьмана і вірності йому.

Він був єдиний, що по передчасній смерті Богдана не пішов ані під Варшаву ані під Москву. Не хотів мати од них за службу проти України почесті й багацтва, хоч міг не раз скористати з нагоди, як інші.

В часи державно-політичного відродження України за Гетьмана Богдана Хмельницького й на початках "Руїни" по його смерті, Полковник Богун, як колись його лицарські предки в часів "Слова о полку Ігореву", налегав до тих, що в таких трудах і подвигах воєнних шукали "собі честі, а Киїзові своєму славі", бо мали перед очима ясний образ батьківщини, України-Русі, за яку вони померли, аніж, ії зрадили, жити...

Великий чин Гетьмана Богдана Хмельницького, що дав Україні той могутній поєтоз, який зберіг ії національно-державницьку думку-свідомість до наших днів, немовлім був би без таких славних сподвижників Гетьманських, як Іван Федорович-

Богун та його в Бозі, Гетьмані й Україні побратими - "хмельничани", що славну епопею Хмельниччини писали своїми наблями й власною та ворожою кров'ю, на вічні віки до неї записавши Ховті Води, Корсунь, Пиляву, і не менш славне, як і трагічне Берестечко.

В річницю смерті преславного полковника Винницького, Івана Федоровича-Богуна, хочеться сказати сучасникам: Хочете Української Держави, то будьте, як Богун - вірні і в вірності вашій незломно-непохитні!

В.П.

Віктор Лекін і висновок

праці з "Історії Української Православної Церкви" бл.пам. Митрополит Василь Липківський пише /подав-мо з іам"яти/: "Голова Церковно-парафіяльної Ради, невдоволений на свого Настоятеля, що той не хоче підпорядкува-тися йому в справах церковно-релігійних, до яких голева не має права втручатися. Шоб поставити на своєму, Голова доносить на Настоятеля до Д.П.У., Д.П.У. - засідає Настоятеля на Соловки, закривав церкву і розв'язує парабію. І влада вдоволева і Голова свого "доказав"....Роля цього "Голови" аж надто ясна.

"Український Робітник" /ч.48, з 6.XI.46/ подає до-нило п.н. "Большевицька релігійна секта". - "у Кременчуцькій прові-ниції поліція почала нагінку на підривну секту, під назвою "Сві-дки бгови", яка виступає проти всіх Церков, пропагуючи зверта-тися до Бога безпосередньо, знаючи, що таким способом найлегше знищити всяку релігію, бо віра, ідея без форми - мертві". Не маючи московські большевики змоги посадити по парабіях в чужих державах "своїх" голів церкво-парафіяльних рад, і "вливати" на на-стоятелів засобами "державного впливу", намагаються нищити цер-кву пропагандою обходиться у взаєминах з Богом без посередницт-ва церкви і священства.

Шиль, як бачимо, за Океаном та сама, що була в Україні...

Намагання де яких церковно-парафіяльних рад перебрати на себе роль всевладливих комісаричних управ над церквами, накидати свою Архіпастирів і парабіям настоятелей після директив Ц.К. своєї політичної партії чи групи, коли взяти під увагу що всі т. зв. "соціалістичні інтернаціонали", це "брати в Марксі", що од-ному й тому самому молодові служать-теж пояснень не потребує...

Вірні Св. Покровської Церкви на Зонне-Казернє в Аугсбурзі добре зрозуміли, куди гнула розв'язана церковно-парафіяльна ра-да при цій церкві, і виборами в день 26.1.1947 р. церковного ти-таря це своє розуміння ствердили.

Сім меморіалів від Українців в Парижі!

Нижче подаємо передрук статті під
повищим заголовком, уміщеної в Ка-
надійсько-українській газеті "Украї-
нський Робітник".

Редакція "Українського Літопису"
вважає, що наші канадійські брати
хіба не бажають намій Батьківщині
зла, закликаючи нас до об'єднання
під Верховним Проводом Гетьманіча
Данила.

Редакція.

За останніми вістками, українці Європи та Америки вис-
лали до Парижа на Мирову Конференцію аж сім Меморіа-
лів з домаганням незалежності для України та зазначе-
нням, що Москва Україну попеволила, а так зване "Пред-
ставництво Радянської України", це накинена Москвою
і агентура, що з Україною та українським народом не має нічо-
го спільного.

Меморіали ці подали: У.К.К. Америки, К.У. Канади, Злучені
Українські Комітети Аргентини, Парагваю та Уругваю; з Європи:
від УНР і УГВР /спільно, але з зазначенням окремішності/, від
Контактного Комітету шістьох українських політичних груп на
скітальщині, і від - п. Соловія з Лондону в імені "легального
українського уряду".

Меморіали від заокеанських українських комітетів - добре.
Іх три тому, що українці, які їх подали, це громадяни різних
держав і, як такі, до світа можуть, і повинні, поокремо відза-
ватись. Але справа з меморіалами європейських угруповань - БА-
ЛАМУТНА! - і українській справі нічого, крім шкоди, не принесе.
Во Меморіал від європейських українців повинен був бути ОДИН
І ЕДИНИЙ! - від Контактного Комітету.

У чому заключена шкідливість тих згаданих трьох меморіалів
від українців із Європи?

- А в тім, що вони показують світові, що між українцями нема
згоди, немає єдності, нема одноцілого та згідного СПІЛЬНОГО ФРО-
НТУ - ПІД ОДИШМ ВІЗНАННЯМ УСІМІ ПРОВОДОМ. І крім того: показую-
ть вони світові, що в українців є не менше, як три "державні
влади", чи уряди, а це хіба представництвам на Мировій Конфе-
ренції не могло промовити до переконання, що українці - як та-
кі, - як представники своїх класів і станів, партій і груп, і па-
родів, що Україну замешкують - дійсно бажають незалежності для
своєї землі. Навпаки: вони мусіли набрати переконання, що ук-
раїнцям розходиться про їхні групові інтереси, а не про неза-
лежність їх Землі. А коли є між ними аж три "державні" осеред-
ки, і кожний вважає себе за "легальний", то вони мусять між со-
бю сваритися, отже, не знати з котрим говорити, до котрого зве-
ртатися. Отже нема потреби морочити собі голову.

Розберім названі "центри" поокремо. Контактний Комітет, де
обєднані в спільнім фронті шість українських політичних груп,

мав право й обов'язок подати Меморіал Паризькій Конференції. Такого, однак, не можемо сказати про інші меморіали від українців із Європи. Меморіал так званого "Уряду Української Народної Республіки" /петлюрівців/ ставить хіба знак запиту із сторони представників держав в Парижі, бок уряду Директорії УНР., якого теперіння група вважає себе наслідницею, ніяка з цих держав по заваленні Гетьманської Держави НЕ ВИЗНАЛА, крім одної Польщі, - і то той Польщі, що тепер не існує, а які уряд сидить і до сьогодні в Лондоні, незвичайний ажі Британією ажі ніякими іншими державами світа.

Мало того: і цей "уряд" має, як видно, уже суперника і в своїм гурті, бо як розуміти Меморіал - ОКРЕМІЙ! - від п. Соловія, що співінформаціє в цим нелегальним польським урядом давньої Польщі в Лондоні? Він назавав себе в Меморіалі "легальним", це б то, та УНР, що внесла Меморіал у спілці з другим "урядом" - УГВР - він вважає за нелегальний. Хто тоді в чужинців захоче хамати собі голову, хто з них "легальний" а хто "нелегальний"? Голова того УНР, що ми знаємо, п. Лівицький, який називав себе "президентом" і наслідником бл. п. отамана Петлюри, з цим спільнім виступом УНР-УГВР, виходить, не погоджується.

Дальше: УГВР - це політичне представництво боєвої формaciї - Української Повстанчої Армії, як таке, - як і загальнонаціональна УПА, - ааслуговує на нашу повну підтримку. Але коли йде так не буває, - бо це виглядає неповажно, - щоб політичний провід боєвої організації - називав себе "державною владою" країни. УГВР за суттю своїх дій мусить залишитись анонімною, під час, коли ВЛАДА України МУСИТЬ бути ЯВНОЮ. Світ мусить знати, хто до нього говорить, як називається, і що особа уявляє той, що говорить. На анонімів, коли йде розмова про державність і незалежність - НІХТО НЕ ЗВЕРТАЄ УВАГИ.

Стаемо дійсно із відчиненим ротом із здивування перед виступами наших братів за морем. Стільки нещастя вони перебули, стільки трупів синів України востелюю цілу широку Українську Землю - і ще востелює - у боротьбі за незалежність, - а вони немов би сьогодні жити зачали. Або: немов би ввесь той час від 1918 до 1946 року десь, як медвідь у Гаврі переспали. Минуле як виходить, нічого іх не навчило. "Уділи", "віри", "програми", "партії" - як процвітали, так дальше процвітають. Кандидатів на "уряди", як гриби по дощі. А хто знає, скільки іх ще "легальних" народиться?

- - * - -

ЩОБ ЗЛОУТИ ДЕРЖАВУ, ТРЕБА ПАСАПЕРЕД МАТИ ШІПКИ! ОДИН ФРОНТ, - очолений одним і всіма добровільно визнаним одним і єдиним політичним проводом, який мусить бути ЯВНИЙ - не анонімна метушня й забавка в "уряді"!

Англійські лейбористи - СОЦІЯЛІСТИ! - не тому клонять свої голови перед своїм Королем, що він така ОСОБА, - а тому, що це СИМВОЛ, уособлення ІСТОРІЇ, ТРАДИЦІЇ їх землі-держави, їх імперії. Кланяючись Йому, вони кланяються НАЦІЇ! - всему тому, що вона зробила, щобити, і буде робити. Це б то, клонять свої голови перед ІДЕОЮ - не особою - клонять свої голови перед СОБОЮ.

А хібак для українців інакші закони державного будівництва?

Какемо: усі наявні і анонімні українські політичні угрупування зверхи над собою другого - рівного собі - угрупування не визнають НІКОЛИ! Школи вони не поклоняються.

ОСОБІ; ані групі різних рівних собі осіб. Але вони МОЖУТЬ поклонитися ІДЕЇ. Тим більше, що ця ідея СВОЯ, РІДНА, ні від кого не позичена! - власним народом створена й тому Йому ЗРОЗУМІЛА; тому в душі Його живе-відається.

Носіїм цієї однієюкої УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕЇ - Українського Гетьманства, є Рід Скоропадських - одинокий, що нам історія залишила. З Ним звязана наша історія, наша традиція державна - все від соток років - за старої Гетьманщини й за недавньої, "Рід Яфета"! Представником того Роду являється тепер Син сь. п. останнього Гетьмана України Павла. Визнавши Його за спільній нам усім провід, - ПОКЛОННИШИСЬ ЙОМУ, - поклонимось не ОСОБІ - а власній ІДЕЇ - ВЛАСНІЙ ІСТОРІЇ Й ТРАДИЦІЇ ДЕРЖАВНИЙ - поклонимось УКРАЇНСЬКІЙ НАЦІІ - поклонимось САМІМ СОБІ!

А без того - без одного й єдиного політичного проводу, що представляв би всі українські класи, стани, партії, групи, віри й народи, що замешкують Україну, - зірвання цілого народу українського до боя за незалежність Рідної Землі - річ неможлива, бо народ за незрозумілими Йому, - бо ним не витвореними - кличами, - не піде. Піде може якась частина - одна, друга, та третя - під ріжними "проводами", - наслідком чого буде хвилявання метушня й поглиблення РУИНІ.

Чи не крайня вже пора нашим братам там, за Океаном, поважно над такою страженно важною для Українства справою подумати й її поважно - не навідчленного! - між собою поладнати? Чи може намі брати за Океаном думати, що час буде на них ждати? А чи може мати ще даліше сподівання, що чи хтось державність для іх Рідної Землі з ласки, в дарунку скине? Чи чутте, Брати Рідні, цей крик до Вас ізза Океану?

ЗМІСТ

I. ЛЕСЯ УКРАЇНКА. - Бартко 6.....	Ст. I
2. ПРО БЕРЕСТЕЙСЬКУ УМОВУ. - Передрук....."	4
3. ЗНАЧЕННЯ БЕРЕСТЕЙСЬКОЇ УМОВИ. - С. Н....."	10
4. ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛІЇ.- проф.Б.Шершевицький...."	12
5. ПАМ'ЯТІ КРУТЯНЦІВ....."	18
6. ПАНТЕЛЕЙМОН КУЛІШ. - Д.Д....."	19
7. ЩЕ ПРО УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВНИЙ ГЕРБ ТА ПРАПОР.-С.Н-аї	21
8. СЛОВО "УКРАЇНА" В ПОЛОВЕЦЬКИХ ЧАСАХ.- В.Федів....	25
9. ПОЛКОВНИК ІВАН БОГІН. - В.Б-ч....."	27
10. ВІСТАВЛЕННЯ І ВІСНОВКИ.- В.П....."	29
II. СІМ МЕМОРІАЛІВ ВІД УКРАЇНЦІВ В ПАРИКІ.-Передрук..	30